

Tutkittua ja toimivaa alkoholipolitiikkaa

5+1 politiikkasuositusta vastuulliseen alkoholipolitiikkaan

Alkoholilainsäädäntöön on valmisteilla useita muutoksia, jotka toteutuessaan kasvattavat alkoholihaittojen aiheuttamaa yhteiskunnallista, taloudellista ja inhimillistä kuormitusta entisestään. Alkoholinkäyttöön liittyviä haittoja ja kustannuksia voidaan vähentää tehokkaasti ottamalla käyttöön näyttöön perustuvia, vaikuttavia alkoholipoliittisia toimenpiteitä.

Miten alkoholi kuormittaa yhteiskuntaa?

vuosittain:

yli **37 000**
ennenaikaisesti
menetettyä elinvuotta

-> 1,3 miljardin kustannukset
inhimillisen pääoman menetyksinä¹

vähintään
500 miljoonan euron
menetykset suomalaisille
työnantajille²

jopa
648–1 141
miljoonan euron
kustannukset
julkiselle
terveydenhuollolle¹

yli **34 000**
sairaalakäyntiä³

90 000
alkoholisairauksista
aiheutuvaa
hoitovuorokautta
sairaaloissa³

yli **200 000**
alkoholiin
kytkeytyvää
poliisin hälytys-
tehtävää⁴

Lisäksi alkoholi on **yli 200 sairauden** taustasyynä (WHO) ja monen tapaturmaisen kuoleman ja väkivaltarikoksen taustalla.

77 %:ssa henkirikoksista joko tekijä, uhri tai molemmat olivat päihtyneitä vuosina 2009–2022.⁵

Suomessa on noin **89 000 alaikäistä lasta**, jonka vanhemmista vähintään toisella on ollut hoitoa vaatinut päihdeongelma. Luvussa ovat mukana vain vakavimmat, rekistereihin päätyneet tapaukset.⁶ Vanhemman alkoholinkäyttö ja siihen liittyvä väkivaltaisuus ovat yleisimmät syyt lapsen huostaanotolle.

1) Alkoholipolitiikan tavoitteen on oltava haittojen ehkäisy

Alkoholipoliittista sääntelyä ollaan purkamassa tavalla, joka siirtää alkoholipolitiikan painopistettä sosiaali- ja terveyspolitiikasta kohti elinkeino- ja kilpailupolitiikkaa. Tämä on ristiriidassa koko alkoholilain tarkoituksen kanssa, sillä lain tavoitteena on vähentää alkoholinkulutusta. Tämä tavoite on säilytettävä jatkossakin. Perustuslain mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää väestön terveyttä. Tutkimukseen pohjautuvalla alkoholipolitiikalla voidaan tehokkaasti kaventaa väestön terveyseroja.

Suosittelut toimenpiteet:

- Pidetään alkoholilain ja -politiikan tavoitteena kulutuksen vähentäminen ja haittojen ehkäisy.
- Laaditaan kansallinen alkoholi-poliittinen ohjelma sosiaali- ja terveyspoliittisista lähtökohdista käsin.
- Säilytetään alkoholipolitiikan ohjaus sosiaali- ja terveysministeriössä.

1) FCG (2024) Mitä jos laskisimme toisin? – Alkoholin kustannukset terveydenhuollolle.

2) Luotonen (2023) Numerot puhuvat 2. Alkoholin haitat suomalaisilla työpaikoilla:

Kuinka paljon ne maksavat, miten ne ilmenevät ja miten niitä voi vähentää? Alko, EHYT ry ja Työturvallisuuskeskus.

3) THL (2023) Päihdetilastollinen vuosikirja 2023.

4) Poliisihallituksen tilastot 2024.

5) Törölä, Raeste & Malinen (2024) Henkirikoksia 2024. Helsingin yliopisto.

6) Raitasalo (2024). Miten yleisiä perheiden päihdeongelmat ovat? Tutkimuksesta tiivistä 23/2024. Helsinki: THL.

2) Alkoholijuomien saatavuus on pidettävä maltillisella tasolla

Vankka tutkimusnäyttö osoittaa, että erilaiset saatavuutta rajoittavat toimenpiteet ovat vaikuttavia ja kustannustehokkaita keinoja vähentää alkoholihaittoja sekä koko väestön tasolla että riskiryhmissä. Vastaavasti alkoholituotteiden laajemman saatavuuden on havaittu olevan yhteydessä lisääntyneisiin haittoihin.⁷

Suosittelut toimenpiteet:

- Säilytetään alkoholin vähittäismyynnin yksinoikeusjärjestelmä, joka rajoittaa myyntipisteiden ja -aikojen määrää.
- Rajoitetaan alkoholin myyntitunteja ja -päiviä.
- Ei tuoda väkevämpää alkoholia ruokakauppaan tai sallita alkoholin kotiinkuljetusta.

3) Kulutusta on säädeltävä verotuksella ja hinnoittelulla

Alkoholin verotus ja hinnoittelupolitiikka on arvioitu yhdeksi vaikuttavimmista keinoista vähentää alkoholin kulutusta ja haittoja. Verotuksen avulla voidaan ehkäistä alkoholinkäytön aloittamista etenkin nuorten osalta. Verotuksen hyötynä on myös valtion saama taloudellinen tuotto, joka kuitenkin vain harvoin riittää kattamaan alkoholihaitoista aiheutuvia yhteiskunnallisia kustannuksia.⁸

Suosittelut toimenpiteet:

- Tehdään alkoholiveron korotuksia säännöllisin väliajoin hinta- ja tulotason kehitys sekä inflaatiohuomioiden.
- Selvitetään alkoholin vähimmäishinnan käyttöönottoa sekä hintamainonnan ja alkoholialennusten tarkempaa sääntelyä.

4) Alkoholijuomien markkinointia ja mainontaa on rajoitettava

Alkoholin markkinointi ja mainonta vaikuttavat alkoholinkulutukseen. On osoitettu, että alkoholimainonta lisää etenkin nuorten riskiä alkoholinkäytön aloittamiseen ja humalahakuihin juomiseen.⁹ Vaikka alkoholimarkkinointia ei saa kohdentaa alaikäisille, altistuvat he markkinoinnille muun muassa ruokakaupoissa ja sosiaalisen median kanavissa sekä sosiaalisen median vaikuttajien toimesta.

Markkinoinnin rajoitukset ja mainontakiellot ovat tutkitusti kustannustehokkaita tapoja vähentää alkoholin käytön aloittamisen todennäköisyyttä yksilötasolla ja riskikäyttöä koko väestön tasolla.¹⁰ Tutkimusnäyttö osoittaa myös, että terveystieteiden tutkimukset osoittavat, että alkoholi- ja lääkevalmisteissa ovat tehokas keino lisätä kuluttajien tietoisuutta terveysriskeistä ja voivat sitä kautta vähentää kulu-¹¹

Suosittelut toimenpiteet:

- Ei lisätä alkoholituotteiden näkyvyyttä arkiympäristöissä.
- Selvitetään uusia keinoja mainonnan rajoittamiseen nuorten suosimissa kanavissa, erityisesti sosiaalisen median vaikuttajamarkkinoinnin osalta.
- Otetaan Irlannin tapaan käyttöön pakolliset ja säädellyt terveystieteiden tutkimukset ja tuotetiedot alkoholituotteisiin.

5) Varhaiseen tukeen ja ehkäisevään päihdetyöhön on panostettava

Ehkäisevään päihdetyöhön panostaminen on kustannustehokas tapa vähentää päihdehaittoja ja tuoda merkittäviä taloudellisia säästöjä yhteiskunnalle pitkällä tähtäimellä. Hyvinvointialueiden rahoitusleikkaukset uhkaavat kuitenkin yleistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, johon myös ehkäisevä päihdetyö kuuluu. Samanaikaisesti leikataan järjestöjen toteuttamasta ehkäisevästä päihdetyöstä.

Suosittelut toimenpiteet:

- Päivitetään ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma ja resursoidaan sen toimeenpanoa.
- Resursoidaan alkoholin riski- ja ongelmakäytön varhaista tunnistamista, puheeksiottoa ja hoitoonohjausta sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä työpaikoilla.
- Perutaan järjestölähtöiseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen kohdistuvat 130 miljoonan euron leikkaukset.
- Resursoidaan haittojen ehkäisyä ja tutkimusta suhteessa myydyin alkoholin määrään (v. 2022 alkoholia myytiin 4,8 miljardilla).¹²

+1: Alkoholipolitiikan on perustuttava tietoon ja kattavaan vaikutusten arviointiin

Alkoholipolitiikan toimien vaikutuksia on tärkeää arvioida, sillä erilaisten ratkaisujen seuraukset ovat merkittäviä sekä väestön terveyden ja hyvinvoinnin että kansantalouden kannalta. Hallitusohjelmaan on kirjattu useita erillisiä alkoholilainsäädännön muutoksia, joiden vaikutuksista ei ole kuitenkaan tehty kokonaisarviota. Arviota on peräänkuullut myös valtioneuvoston alainen lainsäädännön arviointineuvosto. Poliittisten päätösten tueksi tarvitaan lisäksi päivitetty ja kattava laskelma alkoholin yhteiskunnallisista kustannuksista.

Suosittelut toimenpiteet:

- Tehdään kattava kokonaisarviointi alkoholipolitiikkaan esitettyjen muutosten vaikutuksista ja käytetään sitä päätöksenteon pohjana.
- Päivitetään laskelma alkoholin yhteiskunnallisista kustannuksista.
- Varmistetaan lainsäädännöllä valvontaviranomaisille ja tutkijoille laaja tiedonsaantioikeus alkoholimarkkinasta sekä ikä- ja päihtymysvalvonnan toteutumisesta.

7) Babor ym. (2023) *Alcohol: No Ordinary Commodity*. 3. painos. Oxford University.

WHO (2009) *Handbook for action to reduce alcohol-related harm*.

Stockwell ym. (2019). *Finnish alcohol policy at the crossroads: The health, safety and economic consequences of alternative systems to manage the retail sale of alcohol*. Canada: Canadian Institute for Substance Use Research, University of Victoria.

Sherk ym. (2023) *The public-private decision for alcohol retail systems: Examining the economic, health, and social impacts of alternative systems in Finland*. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 40(3): 218–232.

8) Sornpaisarn ym. (2017) *Resource tool on alcohol taxation and pricing policies*. Geneva: WHO.

WHO (2012) *European action plan to reduce the harmful use of alcohol 2012–2020*.

WHO (2021) *Making the WHO European region SAFER. Developments in alcohol control policies, 2010–2019*.

9) WHO (2020). *Alcohol marketing in the WHO European Region. Update report on the evidence and recommended policy actions*.

10) WHO (2021) *Making the WHO European region SAFER. Developments in alcohol control policies, 2010–2019*.

11) WHO (2024) *Empowering public health advocates to navigate alcohol policy challenges: alcohol policy playbook*.

12) THL (2023) *Päihdetilastollinen vuosikirja 2023*.

